אַ פּובליקאַציע פֿון פּאַריזער ייִדיש־צענטער – מעדעם־ביבליאָטעק

DER YIDISHER דער ייִדישער

טעם־טעם
TAM-TAM

אַ פּעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש־לערנערס

יאָר 22, נומער 4 (109) 2,50 אייראָס אייר תשע״ז/מײַ 2017

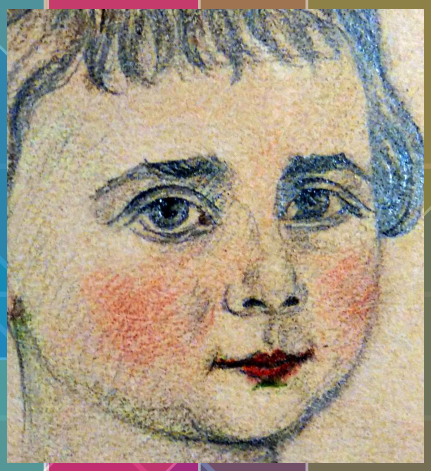

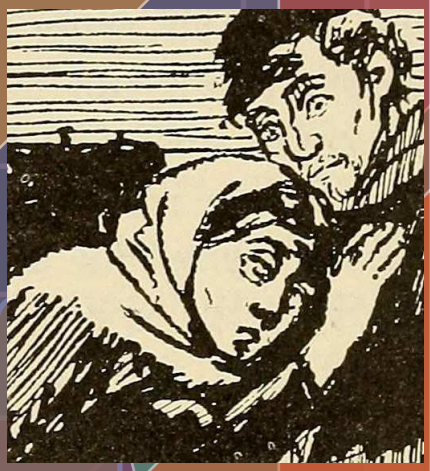

מענדעלעס פֿישקע דער קרומער זז׳ 2–4

לאָמיר שפּילן אַ מענדעלע־שפּיל ז׳ 5

„רענע געדענקט...״ (המשך) ז׳ 6

דער קינסטלער אַבֿרהם ראָזענבוים ז׳ 7

אַלץ וועגן צימעס (מיט אַ רעצעפּט!) זז׳ 8–9

„ווי אַזוי שלאָף איך איין?״ ז׳ 10

פֿישקע דער קרומער[1]: אַ ראָמאַן וועגן אויסגיסן דאָס ביטערע האַרץ[2]

פֿון רייזע טורנער

אין דעם פֿריִערדיקן נומער האָבן מיר אָנגעהויבן אָפּמערקן[3] דעם הונדערטסטן יאָרצײַט[4] פֿון דעם ערשטן קלאַסיקער פֿון דער ייִדי־שער ליטעראַטור, מענדעלע מוכר־ספֿרים[5] (שלום־יעקבֿ[6] אַבראַ־מאָוויטש, 1836–1917). אין דעם איצטיקן נומער רעדן מיר וועגן זײַן פֿישקע דער קרומער (דערשינען צום ערשטן מאָל אין 1869), אפֿשר[7] דער באַקאַנטסטער ראָמאַן וואָס ער האָט אָנגעשריבן.

פֿישקע דער קרומער פֿאַרנעמט זיך דער עיקר[8] מיט די איבערלעבונגען פֿון אַ באַנדע קבצנים[9] וואָס פֿאָרן איבער שטעט און שטעטלעך און קלײַבן נדבֿות[10]. וועגן דעם ראָמאַן איז דאָ אַוודאי[11] זייער אַ סך צו זאָגן, אָבער לאָמיר רעדן איצט וועגן נאָר איין אַספּעקט: אויף וויפֿל דער ראָמאַן שטרײַכט אונטער[12] די וויכטיקייט פֿון **רייד** — פֿונעם אויסגיסן דאָס האַרץ פֿאַר אַ צווייטן.

כמעט[13] דער גאַנצער ראָמאַן קומט פֿאָר „אונטערוועגנס"[14]. אַחוץ[15] אין אַ פּאָר סצענעס אין אָנהייב, קומען פֿאָר פֿאַר אונדזערע אויגן נישט קיין **געשעענישן**, נאָר **שמועסן**: מיר לייענען בלויז דאָס וואָס די העלדן **דערציילן** זיך, בשעת[16] זיי פֿאָרן אין וואָגן אָדער זיצן אויפֿן גראָז כדי[17] זיך אָפּצורוען פֿון וועג. אַלטער יקנה"ז[18] רעדט זיך אויס[19] פֿאַר מענדעלע מוכר־ספֿרים (דעם געשטאַלט, נישט דעם מחבר[20]!), פֿישקע רעדט זיך אויס פֿאַר אַלטערן און מענדעלען, און דאָס מיידל וואָס מע רופֿט זי אָן „די האָרבאַטע"[21] רעדט זיך אויס פֿאַר פֿישקען (דאָס ווערט שוין איבערגעגעבן פֿון פֿישקען אַליין).

דאָס זענען ניט קיין נודניקעס[22] וואָס פּלאָגן[23] איינער דעם אַנדערן מיט מעשׂיות[24] וואָס גייען יענעם בכלל ניט אָן[25]. פֿאַרקערט, דאָס זענען נשמות[26] וואָס לײַדן אין דער שטיל ביז אַ צוהערער באַווײַזט זיך צופֿעליק און דערמוטיקט[27] זיי בײַצוקומען[28] דאָס בושה[29]־געפֿיל און זיך אויסצורעדן. ס'איז קלאָר אַז די „הויפּט־צוהערערס" אינעם ראָמאַן, מענדעלע און פֿישקע, הערן זיך צו נישט צוליב אַן אומגעזונטן ניִגער[30] צו יענעמס סודות[31], און אַפֿילו[32] נישט סתם[33] אויס פֿרײַנדלעכקייט צי מיטגעפֿיל — נאָר צוליב אַ פּשוטערער סיבה[34]: ווײַל דאָס וואָס מע דערציילט אינטערעסירט זיי, און זיי אַליין שעפּן טרייסט פֿונעם אויסהערן יענעמס מעשׂיות. מענדעלע זוכט אַן אופֿן[35] צו פֿאַרטרײַבן די לאַנגע, עלנטע שעהען[36] בעת[37] זײַנע וואַנדערונגען ווי אַ מוכר־ספֿרים. פֿישקע זוכט, דאַכט זיך, עמעצן וועמען ער קען באַשיצן, כדי ער זאָל זיך ניט דאַרפֿן פֿילן אויסשליסלעך[38] ווי אַ קרבן[39], נאָר אויך ווי אַ מענטש וואָס קען אַליין העלפֿן אַנדערע.

ווידער און אָבער דערמוטיקט מענדעלע מוכר־ספֿרים אַלטערן און פֿישקען, זיי זאָלן רעדן. דאָס וואָס פֿישקען איז בכלל שווער זיך אויסצודריקן[40] — ווײַל ער קען ניט אַרויסרעדן אַלע שפּראַך־קלאַנגען ווי געהעריק — פֿאַרשטאַרקט נאָך דעם מאָטיוו פֿונעם אַקטיוון דערמוטיקן יענעם זיך אויסצורעדן. מענדעלע באַניצט זיך מיט פֿאַרשיידענע מיטלען יענעם צו מאַכן באַרעדעוודיק[41] — דאָ אַ פֿראַגע, דאָרט אַ דירעקטע פֿאָדערונג[42] אַז יענער זאָל דערציילן ווײַטער. צו מאָל רייצט ער זײַן מיטשמועסער מיט אַ שאַרפֿער באַמערקונג וועגן אַן אָנגעווייטיקטער[43] טעמע, וואָס דערוועקט בײַ יענעם אַ חשק[44] צו דערציילן ווײַטער.

אין איין פֿאַל אָבער איז ער זיך טועה[45]: ער זאָגט זיך אַרויס מיט אַ קריטישער מיינונג וועגן עמעצנס פֿירעכץ[46], כדי אויסצודריקן זײַן מיטגעפֿיל פֿאַר אַ העלד פֿון פֿישקעס דערציילונג, אָבער ער כאַפּט זיך אַז דערמיט האָט ער פֿאַרשאַפֿן זײַן חבֿר[47] אַלטערן עגמת־נפֿש[48], ווײַל יענער האָט אַ מאָל אָפּגעטאָן אַזאַ עוולה[49] און הײַנט באַדויערט[50] ער זי שטאַרק. דער דאָזיקער מאָמענט איז פּסיכאָלאָגיש זייער אינטערעסאַנט, ווײַל עס דערמאָנט אונדז אין דעם ענין[51], אַז צוהערן זיך איז טאַקע אַ סענסיטיווע אַקראָבאַטיק, אַזוי ווי אַ געוויסער מין

⬅

1. *Fishke le boiteux/Fishke the Lame* 2. dire ce que l'on a sur le cœur/pour out one's troubles 3. célébrer/celebrate 4. anniversaire de la mort/anniversary of the death 5. ... MOYKHER-SFORIM Mendele le colporteur de livres/Mendele the bookseller 6. SHOLEM-YANKEV 7. EFSHER peut-être/perhaps 8. ... IKER surtout/mostly 9. KABTSONIM pauvres/paupers, *sing.* קבצן KABTSN 10. NEDOVES aumônes/alms 11. AVADE bien sûr/of course 12. souligne/emphasizes 13. KIMA'T presque/almost 14. en voyage/on the road 15. AKHU'TS sauf/except 16. BESHA'S pendant que/while 17. KEDE'Y pour/in order to 18. YAKNEHO'Z *ici surnom humoristique d'un personnage/here humorous name of a character* 19. se confie à/confides in 20. MEKHABER auteur/author 21. la bossue/hunchback (*fem.*) 22. casse-pieds/pests 23. harcèlent/torment 24. MAYSES histoires/stories, *sing.* מעשה MAYSE 25. ... BIKHLA'L ... ne les intéressent pas du tout/don't concern them at all 26. NESHOMES (pauvres) âmes/(poor) souls 27. encourage/encourages 28. surmonter/overcome 29. BUSHE ... sentiment de honte/shame 30. curiosité/curiosity 31. SOYDES secrets, *sing.* סוד SOD 32. AFILE même/even 33. STAM simplement/simply 34. PO'SHETERER SIBE raison plus simple/simpler reason 35. OYFN moyen/way 36. SHOEN heures/hours, *sing.* שעה SHO 37. BEYS pendant/during 38. exclusivement/exclusively 39. KORBN victime/victim 40. s'exprimer/express himself 41. bavard/talkative 42. demande/demand 43. douloureux/painful 44. KHEYSHEK désir/desire 45. ... TOYE commet une erreur/makes a mistake 46. comportement/behavior 47. KHAVER ami/friend 48. AGMES-NEFESH chagrin/grief 49. AVLE tort/wrong 50. regrette/regrets 51. INYEN sujet/subject

אָפּרוף[52] קען אַ מאָל העלפֿן און אַ מאָל שאַטן[53] (און אַ מאָל ביידע גלײַכצײַטיק). אָט ווי מענדעלע שילדערט[54] דעם דאָזיקן מאָמענט:

איך קוק אויף פֿישקען, וואָס איז געבליבן אָן לשון[55], און זוך בײַ מיר מיטל ווי אים באַרעדעוודיק צו מאַכן. [...] איך הייב אָן [אים] אונטערצוגעבן פּאַרע[56], צו דערוואַרעמען אים מיט אַ שמועס וועגן זײַן האָרבאַטע מיידל. און דערבײַ האָב איך טאַקע מיך אַליין אויך צעהיצט, גערעדט פֿונעם האַרצן מיט פֿײַער און אויסגעלאָזט[57] דעם שמועס אַזוי:

„וויפֿל אומשולדיקע קינדער, נעבעך[58], קומען עס אויף דער וועלט אַזוי אָפּ פֿאַר די זינד[59] פֿון זייערע עלטערן, וואָס גלוסט זיך[60] זיי נאַרישקייטן, דרייען זיך, גטן זיך[61] און לאָזן איבער די קינדער, זייער פֿלייש און בלוט, הפֿקר[62], ווי אויפֿן וואַסער! וואָס גייט זיי אָן[63] קינדער! זיי האָבן אין זינען נאָר דאָס נפֿשל[64], זייער אייגן נפֿשל. איטלעכער[65] פֿון די שיינע עלטערן האָט ווײַטער חתונה[66]...״

איך בין געבליבן ווי דערוואָרגן[67] אין דער מיט פֿונעם שמועס. אַלטער מײַנער, זע איך, איז צעקאָכט[68], אויס מענטש[69]. עס טוט מיר באַלד טאַקע אַ קלאַפּ אין האַרצן: אײַ, האָב איך עס באַגאַנגען אַ מיאוסן פֿעלער[70], זיך אַרויסצוכאַפּן[71] פֿאַר אַלטערן מיט אַזעלכע ווערטער, וואָס זענען צוגעפּאַסט צו אים און האָבן אים געשטאָכן אין דער זיבעטער ריפּ[72]! עס טוט מיר שרעקלעך באַנג[73], איך שטראָף מיך אין האַרצן און זאָג מיר אַליין מוסר[74]: געוואַלד[75] מענדל, שוין צײַט קומען צום שכל[76], נישט אַרויסצוזאָגן יענעם דעם אמת[77] ווי אַ ייִנגל! ביסט דאָך ברוך־השם[78] שוין אַ ייִד מיט אַ גרויסער באָרד. שוין צײַט זײַן אַ מענטש, פֿאַרשטיין וואָס זיך איז ניצלעך און גוט. אײַ דײַן צונג, דײַן צונג!...

(מקור[79]: ytmtm.fr/109fishke)

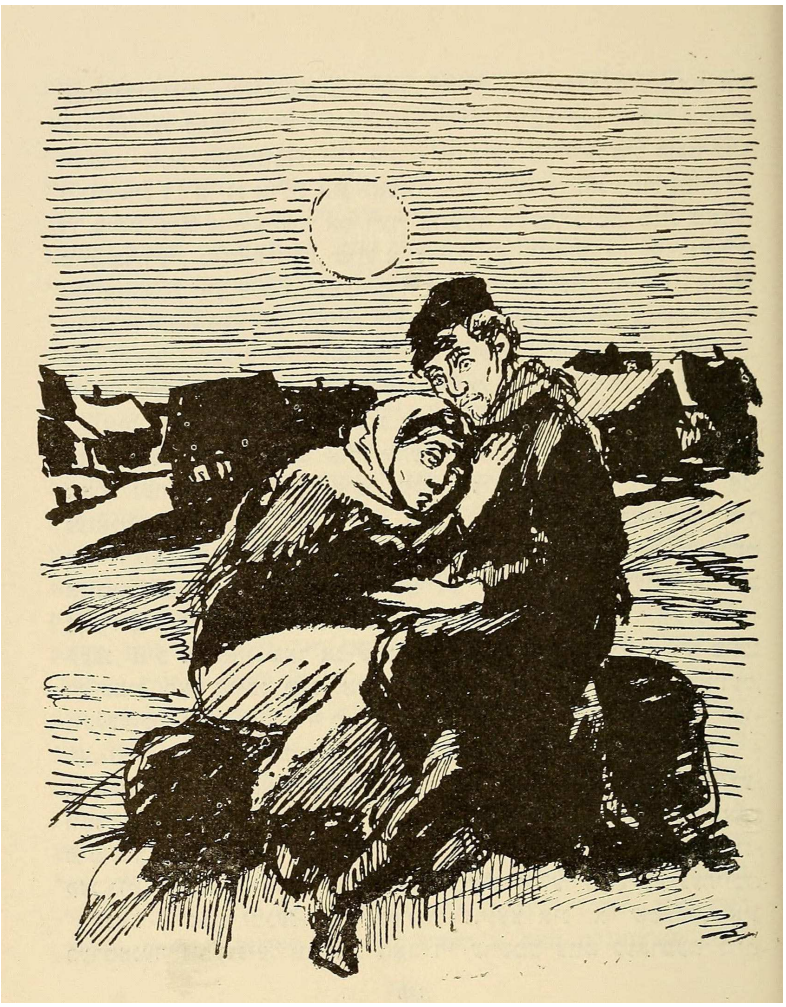

פֿישקע און ביילע, אילוסטראַציע פֿון מענדל גאָרשמאַן צו פֿישקע דער קרומער (מאָסקווע, 1959).

52. telle ou telle réaction/a certain reaction 53. nuire/harm 54. dépeint/depicts 55. ... LOSHN sans parole/speechless 56. l'encourager/encourage him 57. conclu/ended 58. les pauvres/poor things 59. paient pour les péchés/suffer for the sins 60. ont envie/they run after 61. GETN ... divorcent/divorce 62. HEFKER à l'abandon/abandoned 63. que leur importe/what do they care 64. NE'FESHL *ici* leur petite personne/their own little lives 65. chacun/each one 66. ... KHA'SENE se marie/marries 67. étranglé/choked up 68. bouillonnant/furious 69. hors de lui/beside himself 70. MI'ESN ... horrible erreur/terrible mistake 71. laisser échapper/pronounce 72. piqué au vif/touched a nerve 73. regrette/regret 74. ... MUSER je me sermonne/I reproach myself 75. *ici* bon sang/good gracious! 76. ... SEYKHL avoir du bon sens/have good sense 77. EMES vérité/truth 78. BOREKHASHE'M Dieu soit loué/God be praised 79. MOKER source.

פֿישקע דער קרומער[1] (אויסצוג)

פֿון מענדעלע מוכר־ספֿרים[2]

אין דריטן קאַפּיטל פֿון פֿישקע דער קרומער פֿרעגט מענדעלע ביי זײַן חבֿר אַלטערן[3] פֿאַר וואָס ער האָט געגט[4] זײַן ערשט ווײַב. אויף דער דאָזיקער שווערער פֿראַגע ענטפֿערט אַלטער מיט אַ פּשוטן[5] „בע". אָט דערקלערט אונדז מענדעלע וואָס עס באַטײַט דאָס דאָזיקע ווערטל. פֿונדעסטוועגן, ווערט צום סוף קלאָר אַז דאָס אויסגיסן דאָס האַרץ איינער פֿאַרן צווייטן האָט געהאַט אַ פּאָזיטיוון רעזולטאַט — נאָר כּדי זיך צו דערוויסן וועלכן גענוי, דאַרפֿט איר שוין אַליין לייענען דעם ראָמאַן!

„בע" איז ביי אונדז ייִדן, אַ טײַער וואָרט, וואָס האָט זייער פֿיל טײַטשן[6] און איז אַ תּירוץ[7] אויף אַלע קשיות[8]. „בע" קען מען געברויכן[9] אַלע צײַט אין אַ שמועס און עס זאָל תּמיד[10] פּאַסן. אַ ייִד קען מיט „בע" זיך תּמיד אויסדרייען[11], ווען ער איז נעבעך[12] אין דער קלעם[13] און שטייט שמאָל[14]. מיט „בע" סילוקט[15] אַ שווינדלער[16], אַן אָנזעצער[17], אַז די בעלי־חובֿות[18] טרעטן צו מיט שטאַרקע טענות[19]. „בע" שטייט אַ ייִדן ביי[20] אין דער נויט, ווען עס באַווײַזט זיך[21], אַז ער איז נעבעך אַ ליגנער. מיט „בע" קען מען אָפּענטפֿערן[22] יענעם, וואָס דולט אָן אַ קאָפּ[23] צוויי שעה[24], נישט צו הערן, נישט צו פֿאַרשטיין אַפֿילו[25] איין וואָרט פֿונעם גאַנצן שמועס. מיט „בע" קומט אָפּ[26] אַ שיינער, צעבראָכענער[27] ייִד, ווען ער דערלאַנגט שטילערהייט אַ ביס[28]; אַ שיינע־מורנו[29], ווען ער טוט אָפּ אַ מיאוסע מעשׂה[30]; אַ דימענטיק[31] מענטשל, אָן חכמות[32], ווען עס לאָזן זיך גאָר אויס[33], ער איז געמלאָכהט[34], האָט פֿיל פֿליי אין דער נאָז[35]. הכּלל[36], „בע" האָט אַלערליי טעמים[37], משונה ווילדע פּירושים[38], ווי אַ שטייגער[39]: רוף מיך קנאַקניסל[40], לאָד מיך צום ונתנה־תּוקף[41], מהיכא־תּיתי[42], קוממיות[43], געסמאַהע דיר פֿאַר פֿול[44] און נאָך טײַטשן אָן אַ צאָל. דאָס ייִדישע קעפּל שטויסט זיך תּמיד אָן[45], ווהין דאָס וואָרט „בע" צילט[46], און פֿאַרשטייט דעם רעכטן פּשט[47] דערפֿון, ווי עס פּאַסט צום ענין[48].

(מקור[49]: ytmtm.fr/fishke2)

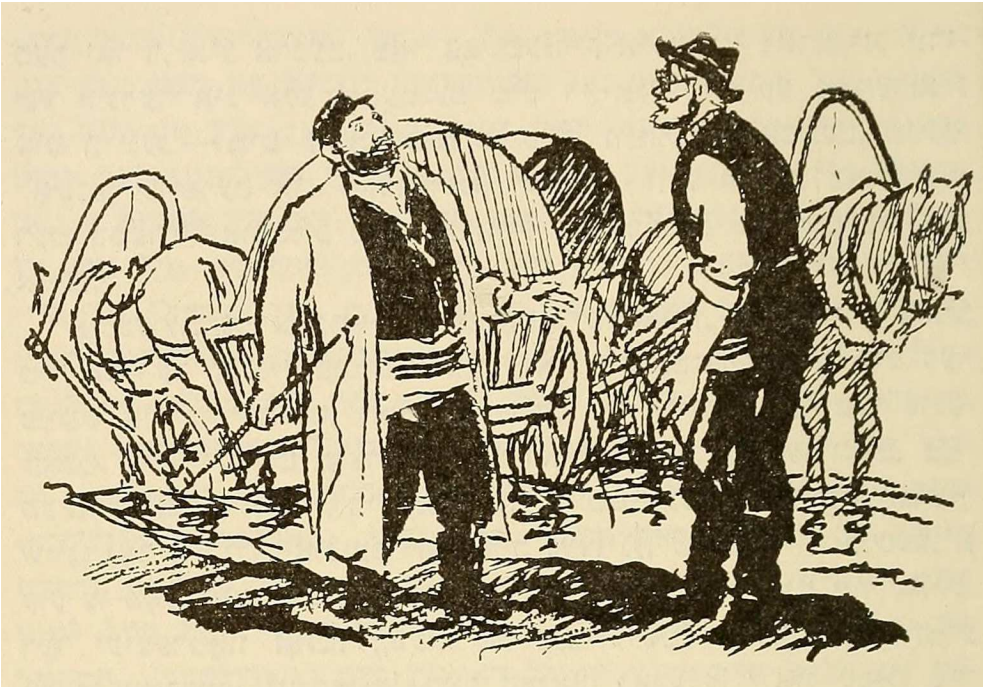

מענדעלע מוכר־ספֿרים און ר' אַלטער, אילוסטראַציע פֿון מענדל גאָרשמאַן צו פֿישקע דער קרומער (מאָסקווע, 1959).

1. *Fishke le boiteux/Fishke the Lame* 2. ... MOYKHER-SFORIM Mendele Moykher-Sforim (1836–1917) 3. KHAVER ... son ami Alter/his friend Alter 4. GEGE'T divorcé/divorced 5. PO'SHETN simple 6. sens/meanings 7. TERETS réponse/answer 8. KASHES questions, *sing.* קשיא KASHE 9. utiliser/use 10. TOMED toujours/always 11. s'en tirer/get out of 12. le pauvre/poor thing 13. embarras/tight spot 14. il est dans une mauvaise passe/is in trouble 15. SILEKT règle (ses comptes)/settles (his debts) 16. fraudeur/swindler 17. mauvais payeur/defaulter 18. BALEKHOYVES créanciers/creditors 19. TAYNES revendications/grievances 20. vient en aide/stands by 21. il s'avère/turns out 22. répliquer/answer 23. casse les pieds/drives you crazy 24. SHO heures/hours 25. AFILE même/even 26. s'en tire/makes do 27. un "homme respectable" à la santé prétendument fragile/a "fine man" who claims to be ill 28. commet une vilénie/does something nasty 29. ... -MEREYNE "grand homme"/"great man" 30. MI'ESE MAYSE *ici* mauvaise action/rotten thing 31. doux/kind-hearted 32. ... KHOKHMES simple 33. s'avère/turns out 34. GEMLOKHET faux/a faker 35. est prétentieux/is pretentious 36. HAKLA'L bref/in short 37. TAYMIM nuances 38. MESHUNE ... PEYRUSHIM interprétations les plus bizarres/the wildest interpretations 39. par exemple/for example 40. cause toujours/talk away! 41. ... UNSANE-TOYKEF tu peux toujours courir !/so sue me! 42. MEKHETEYSE pourquoi pas/why not 43. KOYMEMIES c'est la faillite !/gone broke 44. je me moque de toi/what do I care about you? 45. ... TOMED ... devine toujours/always guesses 46. vise/means 47. PSHAT signification 48. INYEN sujet/subject 49. MOKER source.

לאָמיר זיך שפּילן...

מענדעלע־שפּיל

פֿון רייזע טורנער

אַ ווערטערזוך־שפּיל באַזירט אויף דער אויסשטעלונג „צוויי ליטעראַטורן — איין־און־איינציקער מענדעלע מוכר־ספֿרים[1]" אינעם פּאַריזער ייִדיש־צענטער – מעדעם־ביבליאָטעק. לייענט איבער דעם פּאַראַגראַף, און דערנאָך זוכט די רויטע ווערטער און פֿראַזעס[2] אינעם קעסטל אונטן. די ווערטער לייענען זיך פֿון רעכטס אויף לינקס, פֿון אויבן אויף אַראָפּ, און באַלכסונדיק[3] (זעט ביי־שפּיל).

מענדעלע מוכר־ספֿרים (פּסעוודאָנים פֿון שלום־יעקבֿ[4] אַבראַמאָוויטש) איז געבוירן געוואָרן אינעם שטעטל קאַפּוליע[5]. ווי אַ יונגער משכּיל[6] האָט ער אָפּגעדרוקט אין 1857 זײַן ערשטן אַרטיקל אויף העברעיִש, „אַ בריוו וועגן דערציִונג". אין 1862 האָט ער אַרויסגעגעבן דעם ערשטן באַנד תּולדות הטבע[7] (נאַטור־געשיכטע), אויך אויף העברעיִש. ער האָט איבערגעצײַגט[8] אַלכסנדר[9] צעדערבוימען אַרויסצוגעבן קול־מבשר[10], די ערשטע מאָדערנע ייִדישע צײַטשריפֿט, ווו ער האָט פּובליקירט זײַן ערשטן ראָמאַן אויף ייִדיש, דאָס קליינע מענטשעלע. אַ פּאָר פֿון זײַנע באַקאַנטסטע ווערק זײַנען די ראָמאַנען דאָס ווינטש־פֿינגערל[11], האָבֿות והבנים[12], פֿישקע דער קרומער[13], די קליאַטשע[14], מסעות בנימין השלישי[15] און שלמה ר׳ חיימס[16], די פּיעסעס די טאַקסע[17] און דער פּריזיוו[18], ווי אויך די אַלעגאָרישע פּאָעמע יודל[19]. אין 1881 האָט אַבראַמאָוויטש זיך באַזעצט אין אָדעס[20] און געוואָרן איינער פֿון דער אָדעסער גרופּע, אַ גרופּע וויכטיקע ייִדישע אינטעלעקטואַלן. מענדעלע מוכר־ספֿרים ווערט באַטראַכט ווי דער ערשטער מאָדערנער ייִדישער קלאַסישער מחבר[21]. דער פּאָעט חיים־נחמן[22] ביאַליק האָט אים אָנגערופֿן „יוצר הנוסח"[23], דאָס הייסט „דער שאַפֿער פֿון דעם נײַעם ליטעראַרישן סטיל".

מ	ק	י	ע	ד	י	ה	י	ד	מ	ד	ה	ד	ק	נ	י	ל	ה	מ	א
ו	ר	ע	ש	ר	ו	ב	ג	ח	ע	ב	א	א	ע	ר	נ	ת	מ	י	ם
י	ס	ע	ע	י	ד	ה	ב	ג	י	ט	ב	ס	ע	ש	י	ן	ח	ק	ש
ו	ר	ג	מ	נ	ל	ר	ש	ב	מ	ל	ו	ק	ר	מ	א	ן	י	מ	ו
צ	ט	ד	נ	ו	ק	ש	ר	י	ק	ם	ת	ל	ע	מ	פ	ו	י	נ	יי
ר	ו	א	ס	ו	ר	מ	ה	ה	ו	פ	ו	יי	ג	ה	א	ע	ע	ו	י
ה	ו	ס	ט	ו	י	ק	ק	ן	ן	י	ה	נ	ח	ה	ד	ב	ד	ט	ה
נ	ד	וו	ש	ד	ל	צ	ר	כ	י	נ	ב	ע	ה	ל	ע	ע	א	נ	מ
ו	וו	י	ז	י	ר	פ	ר	ע	ד	מ	נ	מ	ו	ע	ס	י	ק	ש	פ
ס	כ	נ	ל	נ	וו	נ	ם	ע	ד	ל	י	ע	נ	ג	ע	ו	ר	ש	א
ח	נ	ט	ק	ה	ע	ם	פ	ל	ד	ע	ם	נ	ו	ט	ר	ר	מ	ל	ע
ש	ע	ש	ט	א	י	ל	ק	י	ד	ן	ק	ט	ב	א	ג	י	ט	מ	ע
ר	ע	פ	ת	מ	מ	נ	ר	יי	ק	ס	ג	ש	ל	ת	ר	ע	ע	ה	נ
ש	ט	י	וו	א	מ	א	ר	ב	א	ב	ק	ע	י	ם	ו	ל	ש	ר	ל
ו	ש	נ	צ	ר	ק	ל	ב	ו	פ	ו	ס	ל	וו	פ	פ	ע	ב	ח	י
ש	נ	ג	ך	ם	ן	ג	ש	א	ו	י	ז	ע	ף	וו	ע	י	ס	יי	ש
א	מ	ע	ב	ט	ה	ת	ו	ד	ל	ו	ת	ר	ב	ל	י	כ	ש	מ	י
ו	ט	ר	ג	ב	יי	ר	ר	מ	י	ל	י	ד	י	ר	ו	ר	א	ס	ר
י	מ	ל	ז	י	פ	א	ל	ע	ס	ק	א	ט	י	ד	נ	ב	ו	י	
ם	י	ר	פ	ס	ר	כ	ו	מ	ע	ל	ע	ד	נ	ע	מ	ע	א	א	ה

(לייזונג[24] אויף דער הינטערהילע[25])

1. … MOYKHER-SFORIM Mendele Moykher-Sforim (1836–1917) 2. expressions 3. BALA'KHSNDIK en diagonale/diagonal 4. SHOLEM-YANKEV 5. Kopyl (en Biélorussie/in Bielorussia) 6. MASKIL adepte des Lumières juives/follower of the Jewish Enlightenment 7. TOLDOYS HATEVA *Histoire naturelle/Natural History* 8. persuadé/persuaded 9. ALEKSANDER 10. KOL-MEVASER *Voix annonciatrice/The Herald* 11. *L'Anneau magique/Wishing Ring* 12. HOOVOYS VEHABONIM *Les Pères et les Fils/Fathers and Sons* 13. *Fishke le boiteux/Fishke the Lame* 14. *La Haridelle/The Nag* 15. MASOES BINYOMEN HASHLISHI *Les Voyages de Benjamin III/Travels of Benjamin III* 16. SHLOYME REB KHAIMS *Shloyme fils de Khaim/Shloyme son of Khaim* 17. *La Taxe* (sur la viande cachère)/*The Tax* (on kosher meat) 18. conscription 19. *Yudl* 20. Odessa 21. MEKHABER auteur/author 22. KHAIM-NAKHMEN 23. YOYTSER-HANUSEKH créateur du style/creator of the style 24. solution 25. quatrième de couverture/back cover.

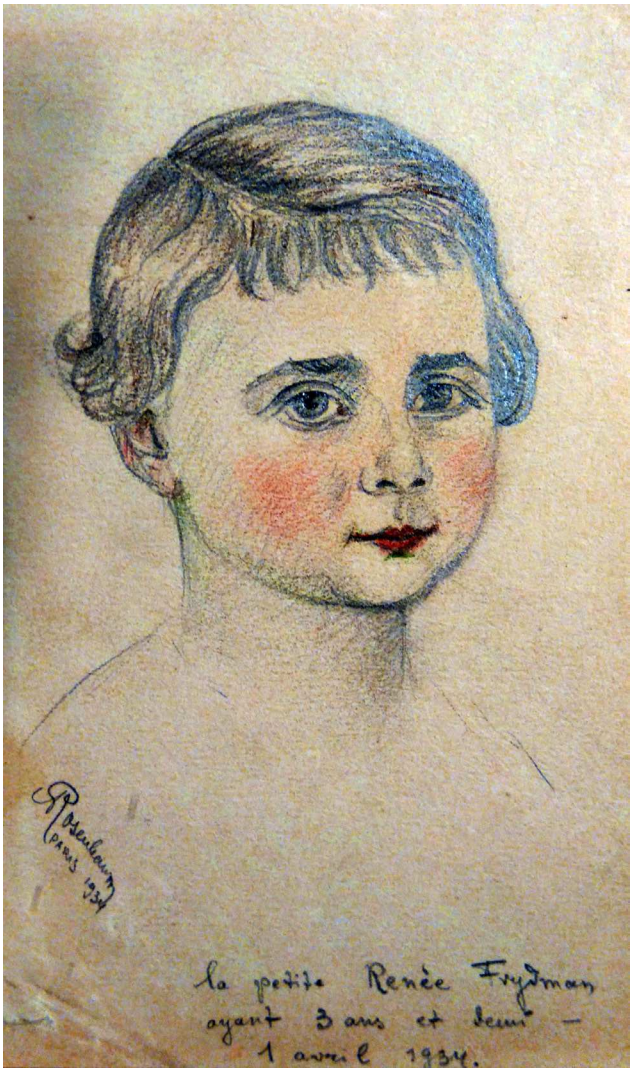

רענע געדענקט...

רענע קאַלושינסקי[1], וואָס האָט אינעם לעצטן נומער דערמאָנט איר מאַמען, האָט איצט געוואָלט דערציילן אַנדערע זכרונות[2] פֿון די פֿריִע קינדער־יאָרן און עדות זאָגן[3] וועגן איר טאַטן און וועגן זײַנעם אַ חבֿר[4], דעם קינסטלער אַבֿרהם ראָזענבוים[5].

מײַן טאַטנס אַ חבֿר האָט געהייסן ראָזענבוים. זיי האָבן ליב געהאַט צו אַרבעטן צוזאַמען. דער טאַטע איז געווען אַ גאָלדשמיד[6] און ראָזענבוים איז געווען אַ גראַווירער[7]. נאָכן טאָג אַרבעט פֿלעגט ער קומען צו אונדז אין וואַרשטאַט[8], וואָס איז געווען אין דער מאַמעס קיך. זיי פֿלעגן זיך זעצן אויף טערקיש[9] אויף דער פּאָדלאָגע[10] און אַרבעטן און זינגען הויך אויף אַ קול[11], און פֿאַלש דערצו. מײַן מאַמע האָט עס נישט געקענט פֿאַרטראָגן. זי פֿלעגט זיך אויפֿהייבן און אַוועקגיין שלאָפֿן, זאָגנדיק: „אַזאַ זינגען איז בלויז אין וואַלד"!

מיר איז ער געפֿעלן ווײַל ער איז געווען אַ קליינער און אַ שטילער מענטש, ניט קיין שיינער, נאָר מיט אַ וואַרעמען שמייכל. דערפֿאַר פֿלעג איך זיך צוהערן צו אים מער ווי צו אַנדערע דערוואַקסענע. ער האָט געלעבט אַליין אין אַ קליינעם צימער (אפֿשר[12] גאָר אַ האָטעל). בשעת[13] דער מלחמה[14], ווען ס'לעבן אין פּאַריז איז געוואָרן געפֿערלעכער[15], האָט ער אונדז געזאָגט: „בײַ מיר אין צימער האָב איך באַהאַלטן אַ ביסל געלט און צירונג[16], אין אַ לאָך וואָס איך האָב אויסגעגראָבן הינטער די טאַפּעטן[17]. קיינער וועט עס נישט געפֿינען". מען האָט אים אָבער אַרעסטירט און ווער ווייס וואָס איז געשען מיט דעם...

אַבֿרהם ראָזענבוים ווערט דערמאָנט, צווישן אַנדערע, אינעם בוך פֿון כּיל אַראָנסאָן[18], בילדער און געשטאַלטן פֿון מאָנפּאַרנאַס, ווו עס שטייט געשריבן אַז ראָזענבוים איז אומגעקומען[19] אין חורבן[20] און אַז עס בלײַבט גאָרנישט פֿון זײַן ווערק. איך האָב אָבער עטלעכע זאַכן פֿון אים: אַ פּאָרטרעט פֿון מיר ווו איך בין אַלט דרײַ יאָר מיט אַ האַלב, אַ בריוועלע מיט זײַן נאָמען (די זעלבע אונטערשריפֿט ווי אויפֿן פּאָרטרעט) און אויך אַ לעפֿל און אַ גאָפּל ווו ער האָט גראַווירט מײַנע איניציאַלן ר"פֿ (מײַן מיידל־נאָמען איז געווען פֿרידמאַן), אויף איינעם מיט פֿראַנצייזישע אותיות[21] און אויפֿן אַנדערן מיט ייִדישע.

אויבן: רענעס פּאָרטרעט פֿון אַבֿרהם ראָזענבוים.
אונטן: אַ גאָפּל און אַ לעפֿל מיט רענעס איניציאַלן אויסגראַווירטע דורך ראָזענבוימען.

1. Renée Kaluszynski 2. ZIKHROYNES mémoires/memories 3. EYDES ... témoigner/bear witness 4. KHAVER ami/friend 5. AVROM Abraham Rozenbaum 6. bijoutier/jeweler 7. graveur/engraver 8. atelier/workshop 9. en tailleur/crosslegged 10. par terre/on the floor 11. ... KOL à haute voix/loudly 12. EFSHER peut-être/perhaps 13. BESHA'S pendant/during 14. MILKHOME guerre/war 15. plus dangereux/more dangerous 16. bijoux/jewelry 17. papier peint/wallpaper 18. Chil Aronson 19. péri/perished 20. KHURBN Génocide 21. OYSYES lettres/letters, *sing.* אות OS.

אַבֿרהם ראָזענבוים

פֿון רובי מאָנעט

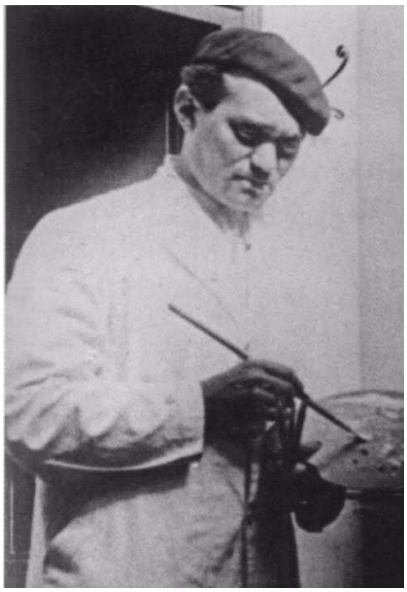

אַבֿרהם ראָזענבוים איז איינער פֿון די פֿילצאָליקע ייִדישע קינסטלער וואָס זײַנען פֿאַרשיקט געוואָרן[1] פֿון פֿראַנקרײַך בשעת דער צווייטער וועלט־מלחמה[2] און אומגעקומען[3] אין די לאַגערן. מע קען לייענען אַ ביסל וועגן זײַן לעבן אינעם בוך אונדזערע פֿאַרפֿײַניקטע קינסטלער פֿון הערש פֿענסטער (פּאַריז, 1951). ער איז געבוירן געוואָרן אין 1892 אין ראַדאָם אין אַן אָרעמער משפּחה[4], האָט שטודירט אין דער ייִדישער האַנטווערקער־שול[5] אין וואַרשע, און שפּעטער, ווען ער האָט אימיגרירט קיין פֿראַנקרײַך – אין דער פּאַריזער קונסט־אַקאַדעמיע[6]. ער האָט געוואָלט ווערן אַ סקולפּטאָר אָדער אַ מאָלער, נאָר ער האָט אויך שטודירט צייכענונג, גראַווירן, ליים־מאָדעלירן[7], האָלץ־שניצערײַ[8] און אַפֿילו פֿאָטאָגראַפֿיע. זײַן הויפּט־פּרנסה[9] איז אָבער געווען גראַווירער. ער האָט געפֿירט אַ צוריקגעצויגן[10] לעבן, דער עיקר[11] געווידמעט זײַן אַרבעט, אָבער אויך געהאַט גוטע פֿרײַנד צווישן די ייִדישע קינסטלער און אינטעליגענטן אין פּאַריז.

כיל אַראָנסאָן, דער מחבר[12] פֿון בילדער און געשטאַלטן פֿון מאָנפּאַרנאַס (1963), איז געווען ראָזענבוימס אַ חבֿר[13] שוין אין דער וואַרשעווער האַנטווערקער־שול און זיי האָבן זיך ווײַטער געחבֿרט[14] אין פּאַריז. לויט[15] אים איז ראָזענבוים געווען אַ טאַלאַנטירטער קינסטלער אויף אַזוי פֿיל געביטן[16], אַז ער האָט זיך קיין מאָל ניט געקענט קאָנצענטרירן אויף איין איינציקן. אַפֿילו[17] אין זײַן פֿאַך, גראַווירן, האָט ער געאַרבעט אויף פֿאַרשיידענע אַספּעקטן — צירונג, דעקאָראַציע, און אויך אַ שטיק צײַט אין אַן אַמוניציע־פֿאַבריק[18]. אַראָנסאָן האָט אים גוט געקענט און באַשרײַבט אים ווי אַ שטילן און גוטמוטיקן מענטש, אָפּטימיסטיש און אַ ביסל נאַיִוו.

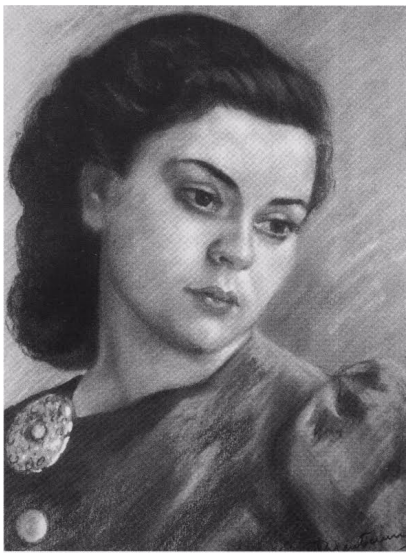

אויבן רעכטס: דאָס שער־בלאַט[19] פֿון בילדער און געשטאַלטן פֿון מאָנפּאַרנאַס פֿון כיל אַראָנסאָן.
אויבן לינקס: אַבֿרהם ראָזענבוים.
אונטן לינקס: ראָזענבוימס פּאָרטרעט פֿון אַ פֿרוי.

1. ont été déportés/were deported 2. MILKHOME guerre/war 3. péri/perished 4. MISHPOKHE famille/family 5. école d'artisanat/craft school 6. école des Beaux-Arts/School of Fine Arts 7. céramique/clay modeling 8. gravure sur bois/woodcutting 9. ... PARNOSE principal gagne-pain/main livelihood 10. retiré/withdrawn 11. ... IKER principalement/mainly 12. MEKHABER auteur/author 13. KHAVER ami/friend 14. GEKHAVERT se fréquentaient/were friendly 15. selon/according to 16. domaines/areas 17. AFILE même/even 18. usine d'armement/munitions factory 19. SHAR- ... page de titre/title page.

געמאַכט אַ גאַנצן צימעס[1]

פֿון רובי מאָנעט

שוין לאַנג אַז מיר האָבן ניט געדרוקט קיין קאָכרעצעפּט[2]! האָבן מיר דאָס מאָל אויסגעקליבן אַ ייִדישן מאכל[3], איינעם פֿון די אַלטע און גאָר טיפּישע — אַ צימעס. דער אויסדרוק „מאַכן אַ צימעס"[4] באַטײַט צוצושרײַבן[5] אַן איבערגעטריבענע[6] ווערט צו עפּעס. אַזוי אַרום זעט מען שוין אַז מענטשן האַלטן אַ צימעס פֿאַר אַ באַזונדערן מאכל און אַ גרויסן אויפֿטו[7]. דערצו האָט צימעס אַ פּאָר סימבאָלישע באַטײַטן: מען עסט עס ראָש־השנה[8] כּדי[9] דאָס נײַע יאָר זאָל זײַן זיס; עס ווערט אויך פֿאַרבונדן מיט פֿרוכּפּערדיקייט[10], און דאָס צוליב אַ ווערטערשפּיל מיטן וואָרט „מערן"[11] (דאָס געוויקס פֿון וועלכן מע מאַכט צימעס) און דעם ווערב „זיך מערן"[12] (ווערן מערער) — ווי עס שטייט אין תּנ"ך[13] אַז גאָט האָט געהייסן[14] אָדמען און חוהן[15] זיי זאָלן זיך „פֿרוכּ־פּערן און מערן".

אָט דעם רעצעפּט האָבן מיר גענומען פֿון אַ קאָכבוך געשריבן פֿון אַלען טאַובעס[16] (1944–2017), אַ געניטער קוכער[17] און אַ ליבהאָבער פֿון ייִדיש, וואָס איז געווען אַ לאַנגיאָריקער תּלמיד[18] אויף די ייִדיש־לעקציעס און אַן איבערגעגעבענער פֿרײַוויליקער[19] אינעם פּאַריזער ייִדיש־צענטער. פֿון פֿאַך[20] איז ער געווען אַ גראַפֿיסט און אַ פֿאָטאָגראַף און ער האָט לאַנג געהאַלטן אַ בלאָג מיט זײַנע רעצעפּטן איידער ער האָט זיי איינגעזאַמלט און אַרויסגעגעבן אין בוכפֿאָרעם: ייִדישע מאכלים[21] (2013). דאָרט קען מען געפֿינען נישט נאָר רעצעפּטן, נאָר אויך אַנדערע אינטערעסאַנטע פּרטים[22] וועגן כּשרות[23], געשיכטע פֿון ייִדן אין אַשכּנז[24], ווי אויך אַ ביבליאָגראַפֿיע און אַ לעקסיקאָן פֿון ייִדישע ווערטער אַרום דער קיך. ווי ער זאָגט אינעם אַרײַנפֿיר: דאָ איז נישט קיין פֿראַגע פֿון „גאַסטראָנאָמיע, נאָר אַ קאָכן וואָס איז פֿאָלקיש, היימיש און טעמעוודיק[25], וואָס אַנטהאַלט ליבשאַפֿט און נאָסטאַלגיע, און דער עיקר[26] דאָס איבערגעבן אַ קולטורעלע ירושה[27]".

צימעס

אַ רעצעפּט פֿון אַלען טאַובעס

מיט זײַן זיסן טעם[28] (וואָס דערמאָנט אין האָניק) און מיט זײַנע רעפֿטלעך[29] מערן (סימבאָל פֿון רײַכקייט), איז צימעס גאָר צו־

1. plat cuisiné de fruits ou légumes sucrés (souvent à base de carottes)/sweet stew of fruits or vegetables (usually with carrots) 2. recette de cuisine/cooking recipe 3. MAYKHL plat cuisiné/dish 4. faire tout un plat de/make a whole to-do 5. attribuer/attribute 6. exagéré/exaggerated 7. exploit/accomplishment 8. ROSHESHONE Nouvel An juif/Jewish New Year 9. KEDE'Y pour que/so that 10. fertilité/fruitfulness 11. carottes/carrots 12. se multiplier/multiply 13. TANA'KH Bible juive/Jewish Bible 14. ordonné/told 15. O'DEMEN ... KHAVEN à/to Adam et/and Eve 16. Alain Taubes 17. cuisinier chevronné/experienced cook 18. TALMID étudiant/student 19. bénévole dévoué/devoted volunteer 20. profession 21. ... MAYKHOLIM *Cuisine yiddish* (2013) 22. PROTIM détails, *sing.* פרט PRAT 23. KASHRES cacherout/kashrut 24. A'SHKENAZ Ashkénaze, Europe centrale et orientale/Ashkenaz, Central and Eastern Europe 25. TA'MEVDIK savoureux/tasty 26. ... IKER surtout/especially 27. YERUSHE héritage 28. TAM goût/flavor 29. rondelles/slices

געפּאַסט צו ראש־השנה (ווי אַ סימבאָל פֿון זאַכן וואָס מע ווינטשט זיך אויפֿן נײַעם יאָר). מען קען אויך צוגרייטן דעם דאָזיקן טיפּישן ייִדישן מאכל מיט אַנדערע גרינסן[30]: בוריקעס[31], סעלעריע, רויטן קרויט, ריבן[32], דיניע[33], און אַנדערע. מערן זענען שוין זיס אַליין, צו אַנדערע גרינסן וועט מען דאַרפֿן צוגעבן גענוג האָניק און צוקער, לויטן[34] געשמאַק.

אינגרעדיענטן

(פֿאַר זעקס מענטשן)

1 קילאָ מערן
25 צענטיליטער הינעריוויך[35]
2 זופּלעפֿל[36] נייטראַלער בוימל[37]
1 מיטעלע צעריבענע[38] ציבעלע
2 זופּלעפֿל האָניק
1 זשמעניע[39] ראָזשינקעס
1 זופּלעפֿל מעל
3 לאָרבערבלעטער[40]
4 נעגעלעך[41]
אַ שמעק צימערינג[42]
זאַלץ און פֿעפֿער לויטן געשמאַק
מע קען אויך צוגעבן דעם זאַפֿט פֿון 1 מאַראַנץ.

צוגרייטונג

שייל אָפּ[43] די מערן (אויב מעגלעך יונגע) און צעשנײַד זיי אין רעפֿטלעך פֿון אַן ערך[44] 2 מילימעטער.

אין אַ ברייטן טאָפּ רייש צו[45] די צעריבענע ציבעלעס (זיי דאַרפֿן בלײַבן ווײַס). ניץ צום בײַשפּיל דעם בוימל פֿון ווײַנטרויבן־קערנדלעך[46].

גיב צו די מעל און פּרעגל[47] אַ ביסל 2–3 מינוט, מישנדיק די גאַנצע צײַט. דערנאָך גיב צו אַלע אַנדערע אינגרעדיענטן, אָנהייבנדיק מיט דער יויך[48].

אויב דו האָסט ניט קיין האָניק, מאַך אַ פֿליסיקן[49] קאַרמעל: צעשמעלץ[50] 80 גראַם צוקער מיט אַ ביסל וואַסער אין אַ טעפּל, מישנדיק די גאַנצע צײַט אויף אַ מילדן פֿײַער. ווי באַלד ער וועט בײַטן דעם קאָליר, מיש אַרײַן אַ ביסעלע עסיק און גיס דעם קאַרמעל אויפֿן צימעס.

דעק צו מיטן שטערצל[51] און לאָז אונטערזידן[52] אַן ערך 20 מינוט. באַגיס כּסדר[53] די מערן מיטן קאָכזאַפֿט[54] ביז עס ווערט כּמעט אויסגעקאָכט[55]. אויב איר מאַכט צימעס מיט קניידלעך[56], דאַרפֿן זיי זיך קאָכן אין פּאַרע[57] די 15 לעצטע מינוט, אינעם זעלבן טאָפּ, איבער די מערן.

גיב אַכטונג[58], די צײַט פֿון קאָכן קען ווערן טאָפּלט אויב די מערן זענען ניט קיין יונגע.

די הילע פֿונעם בוך ייִדישע מאכלים פֿון אַלען טאַובעס, מיט דער פֿאָטאָגראַפֿיע פֿונעם מחבר.

30. légumes/vegetables 31. betteraves/beets 32. navets/turnips 33. potiron/pumpkin 34. selon votre goût/according to taste 35. bouillon de poule/chicken stock 36. cuillère à soupe/soupspoon 37. huile/oil 38. râpé/grated 39. poignée/handful 40. feuilles de laurier/bay leaves 41. clous de girofle/cloves 42. pincée de cannelle/pinch of cinnamon 43. pèle/peel 44. ... EREKh environ/about 45. fais blondir/brown 46. huile de pépins de raisin/grapeseed oil 47. fais frire/fry 48. bouillon 49. liquide/liquid 50. fais fondre/melt 51. couvercle/lid 52. cuis à frémissement/simmer 53. ... KESEYDER arrose fréquemment/baste often 54. jus de cuisson/cooking liquid 55. KIMA'T ... réduit/reduced 56. boulettes de pâte/dumplings 57. cuire à la vapeur/be steamed 58. fais attention/be careful.

ווי אַזוי שלאָף איך איין?

פֿון יעל חבֿר[1]

נאָך דעם קאָכרעצעפּט[2] אויף דער פֿריִערדיקער זײַט ברענגען מיר דאָ אַ רעצעפּט פֿון גאָר אַ זעלטענעם[3] סאָרט: נישט צום עסן, נישט צום טרינקען, נאָר ווי אַזוי מע נעמט זיך איינשלאָפֿן! דעם רעצעפּט האָט אונדז געשיקט יעל חבֿר, וואָס וווינט אין ירושלים[4] און לערנט זיך ייִדיש שוין אַ פּאָר יאָר.

אינגרעדיענטן

1 גרויסע מידקייט
1 ביז 2 שעה[5]
1 בעט
1 קישן
1 צודעק[6]
1 לײַלעך[7]
2 אויגן
1 קאָפּ
1 האַלדז
1 רעכטע זײַט
1 לינקע האַנט
1 רעכטע האַנט
1 רעכטער אַקסל[8]
1 רעכטע דלאָניע[9]
1 רעכטער פֿוס[10]
1 לינקע קני
1 רוקנביין[11]
1 אונטערשטער רוקן[12]
5 פֿינגער

צוגרייטונג

ווען איך בין זייער מיד און דער זייגער ציילט שוין די קליינע שעהען, לייג איך זיך אין בעט. עטלעכע לעצטע שלוקן[13], אַ לעצטער פּיפּי, אַ נאַכטהעמד און אונטערהויזן. איך פֿאַרלעש דאָס ליכט לעבן מײַן בעט, לייג זיך אויף דער רעכטער זײַט, דעם קאָפּ אויפֿן קישן, און צי דעם צודעק אַרויף ביזן האַלדז. איצט לייג איך אויס די אינגרעדיענטן אויפֿן אָרט. די אויגן זענען פֿאַרמאַכט, די לינקע קני בייגט זיך פֿאָרויס, כּדי[14] זי זאָל ניט באַלעסטיקן[15] דעם רעכטן פֿוס און ליגט אין אַ גראָדן ווינקל[16]. די וואָג[17] רוט אויף אים. דאָס גלײַכט אויס דעם רוקנביין און איז גוט פֿאַרן רוקן. די לינקע האַנט ליגט אונטערן צודעק, גלײַך בײַ דער זײַט פֿונעם גוף און שפּאַרט אונטער[18] דעם אונטערשטן רוקן. אירע פֿינגער רוען אויף דער ליניע פֿון די אונטערהויזן און ווײַזן צום לעבנס־מקור[19]. די וואָג ליגט אויף דער רעכטער פּלייצע. די רעכטע האַנט ליגט אין אַ גראָדן ווינקל, די דלאָניע קעגן דעם פּנים[20]. די דרויסנדיקע זײַט פֿון האַנט איז אויפֿן לײַלעך און די אינעווייניקסטע זײַט קוקט אַרויף, ווי זי וואָלט געבעטן פֿון כּל־טוב[21] וואָס מע וואָלט נאָר געקענט אַרײַנלייגן אין איר. און דאַן, מיט פֿאַרמאַכטע אויגן און מיט אַ פֿריילעך האַרץ, פֿיל איך אָן די האַנט מיט וואָס איך וויל און פֿאַל אַרײַן אין וווּנדערלאַנד. ווי יענע פּרינצעסין וואָס וועקט זיך אויף נאָך הונדערט יאָר גלײַך ווי דער פּרינץ קושט זי, אָט אָזוי שפּאַן איך אַריבער פֿון וואַכקייט אינעם שלאָף אַרײַן, אין איין רגע[22].

סטײַעט[23] אויף זיבן שעה.

אַגבֿ[24]: שפּעטער, אין דער פֿרי נעמט מיר אַ האַלבע שעה כּדי ווידער צוריקצוקומען צו דער ווירקלעכקייט[25], אין דער זעלבער פּאָזע, און עס איז אויך אַ וווּנדערלעך אויפֿוואַכן.

„אַ מיידל וואָס שלאָפֿט". איילפֿאַרב אויף לײַוונט[26], אַרום 1620–1622. מאָלער: ספֿק[27] דאָמעניקאָ פֿעטי (אַרום 1589–1623), ספֿק סיגיזמאָנדאָ קאָקאַפּאַני (1585–1643).

1. Yael Hever 2. recette de cuisine/cooking recipe 3. *ici* inhabituel/*here* unusual 4. YERUSHOLAIM Jérusalem 5. sho heures/hours, *plur.* שעהען SHOEN 6. couverture/blanket 7. drap/sheet 8. épaule/shoulder 9. paume/palm (of hand) 10. jambe, pied/leg, foot 11. colonne vertébrale/spine 12. bas du dos/lower back 13. gorgées (d'eau)/sips (of water) 14. KEDE'Y pour que/so that 15. peser sur/weigh on 16. angle droit/right angle 17. poids/weight 18. soutient/supports 19. ... -MOKER source de vie/source of life 20. PONEM visage/face 21. KOLTU'V plein de bonnes choses/all good things 22. REGE instant 23. suffit/is enough 24. AGEV à propos/by the way 25. réalité/reality 26. peinture à l'huile sur toile/oil paint on canvas 27. SOFEK ... SOFEK peut-être ... peut-être/perhaps ... perhaps.

Abonnement
Subscription

יאָ, איך וויל אַבאָנירן דעם ייִדישן טעם־טעם TAM-TAM !

Aussi en ligne/also online : **yiddishweb.com/abonirn** : אויך דורך אינטערנעץ

Nom/name ..... נאָמען
Adresse/address ..... אַדרעס
Ville/city ..... שטאָט
Code postal/zip code ..... פּאָסטקאָד
Pays/country ..... מדינה [MEDINE]
Courriel/email address ..... בליצפּאָסט־אַדרעס

Un an (5 numéros)/one year (5 issues) — איך וויל זיך אַבאָנירן אויף אַ יאָר (5 נומערן)

Individuel/individual — **אַן אינדיווידועלער אַבאָנעמענט**

☐ Union européenne/European Union (20 €) — ☐ אינעם אייראָפּעיִשן פֿאַראיין (20 אייראָס)
☐ Hors Union européenne/outside of European Union (28 €) — ☐ מחוץ דעם אייראָפּעיִשן פֿאַראיין (28 אייראָס)

Groupe (10 exemplaires)/group (10 copies) — **אַ גרופּע־אַבאָנעמענט (10 עקזעמפּלאַרן)**

☐ Union européenne/European Union (45 €) — ☐ אינעם אייראָפּעיִשן פֿאַראיין (45 אייראָס)
☐ Hors Union européenne/outside of European Union (65 €) — ☐ מחוץ דעם אייראָפּעיִשן פֿאַראיין (65 אייראָס)

N° de carte de crédit/credit card No. ..... קרעדיט־קאַרטל־נומער
Trois chiffres de sécurité/three security digits ..... דריי־צאָליקער זיכערקייטס־נומער
Date d'expiration/expiration date ..... אויסגאַנג־דאַטע
Signature ..... אונטערשריפֿט
Date ..... דאַטע

À envoyer à l'adresse ci-dessous/Send to the address — שיקט דאָס צעטל אויפֿן אַדרעס

Maison de la culture yiddish — Bibliothèque Medem
29, rue du Château-d'Eau, 75010 Paris
tamtam@yiddishweb.com

DER YIDISHER דער ייִדישער
טעם־טעם
TAM-TAM
אַ פּעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש־לערנערס

דער ייִדישער טעם־טעם איז אַ פּובליקאַציע פֿון פּאַריזער ייִדיש־צענטער – מעדעם־ביבליאָטעק.
Der yidisher tam-tam est une publication de la Maison de la culture yiddish – Bibliothèque Medem.

רעדאַקטאָר
טל חבֿר־כיבאָווסקי

רעדאַקציע־קאָלעגיע
עוולין גרומבערג
רייזע טורנער
רובי מאָנעט
נאַטאַליע קריניצקאַ

שפּראַך־השגחה
יצחק ניבאָרסקי

אויסשטעל
טל חבֿר־כיבאָווסקי

Rédacteur en chef
Tal Hever-Chybowski

Comité de rédaction
Evelyne Grumberg
Natalia Krynicka
Rubye Monet
Ri J. Turner

Responsable linguistique
Yitskhok Niborski

Mise en page
Tal Hever-Chybowski

Der yidisher tam-tam
Maison de la culture yiddish –
Bibliothèque Medem
29 rue du Château-d'Eau
75010 Paris
Tél. : +33(0)1 47 00 14 00
yiddishweb.com/tamtam
tamtam@yiddishweb.com

פּרײַז: 2,50 אייראָס
Prix/Price : 2,50 €

מ	ק	י	ע	ד	י	ה	י	ד	מ	ד	ה	ד	ק	נ	י	ל	ה	מ	אָ
ו	ר	ע	ש	ר	ו	ב	ג	ח	ע	ב	אָ	אָ	ע	ר	נ	ת	מ	י	ם
י	ס	ע	ע	י	ד	ה	ב	ג	י	ט	ב	ס	ע	ש	י	ן	ח	ק	ש
ו	ר	ג	מ	נ	ל	ר	ש	ב	מ	ל	ו	ק	ר	מ	אַ	ן	י	מ	ו
צ	ט	ד	נ	ו	ק	ש	ר	י	ק	ם	ת	ל	ע	מ	פּ	ו	י	נ	יי
ר	ו	אָ	ס	ו	ר	מ	ה	ה	ו	פּ	ו	יי	ג	ה	אָ	ע	ע	ו	י
ה	ו	ס	ט	ו	י	ק	ק	ן	ן	י	ה	נ	ח	ה	ד	ב	ד	ט	ה
נ	ד	וו	ש	ד	ל	צ	ר	כ	י	נ	ב	ע	ה	ל	ע	ע	א	נ	מ
ו	וו	י	ז	י	ר	פּ	ר	ע	ד	מ	נ	מ	ו	ע	ס	י	ק	ש	פּ
ס	כ	נ	ל	נ	וו	נ	ם	ע	ד	ל	י	ע	נ	ג	ע	ו	ר	ש	א
ח	נ	ט	ק	ה	ע	ם	פּ	ל	ד	ע	ם	נ	ו	ט	ר	ר	מ	ל	ע
ש	ע	ש	ט	אַ	י	ל	ק	י	ד	ן	ק	ט	ב	א	ג	י	ט	מ	ע
ר	ע	פּ	ת	מ	מ	נ	ר	יַ	ק	ס	ג	ש	ל	ת	ר	ע	ע	ה	נ
ש	ט	י	וו	אָ	מ	אַ	ר	ב	אַ	בַ	ק	ע	י	ם	ו	ל	ש	ר	ל
ו	ש	נ	צ	ר	ק	ל	ב	ו	פּ	ו	ס	ל	וו	פּ	פּ	ע	ב	ח	י
ש	נ	ג	ך	ם	ן	ג	ש	א	ו	י	ז	ע	ף	וו	ע	י	ס	יי	ש
א	מ	ע	בַ	ט	ה	ת	ו	ד	ל	ו	ת	ר	ב	ל	י	כ	ש	מ	י
ו	ט	ר	ג	ב	יי	ר	מ	ר	י	ל	י	ד	י	ר	ו	ר	א	ס	ר
י	מ	ל	ז	י	פּ	אָ	ע	ל	ע	ס	ק	אַ	ט	י	ד	נ	ב	ו	י
ם	י	ר	פּ	ס	ר	כ	ו	מ	ע	ל	ע	ד	נ	ע	מ	ע	אַ	אַ	ה

לייזונג פֿונעם שפּיל אויף זײַט 5.

דער ייִדישער טעם־טעם איז אַן איין־און־איינציקע פּובליקאַציע אין גאַנצן געווידמעט ייִדיש־לערנערס, וואָס גייט אַרויס אָן פּראָפֿיט־צוועקן. מיר בעטן אײַער אונטערשטיצונג!

מיר פֿאַרבעטן אײַך

— זיך צו אַבאָנירן אויף:
yiddishweb.com/abonirn

— צו קויפֿן אַלטע נומערן אויף:
yiddishweb.com/altenumern

— צו שיקן אַ צושטײַער אויף:
yiddishweb.com/matone

— צו דערציילן אײַערע חבֿרים, לערערס און תּלמידים וועגן דעם ייִדישן טעם־טעם!

מיר דאַנקען אײַך גאָר האַרציק!
די רעדאַקציע